

Udział mieszkańców Śmiałowic w I wojnie światowej

Miejscowość Śmiałowice, położona na obszarze gminy Marcinowice, założona została bez wątplenia w okresie słowiańskim. W głównej mierze świadczy o tym forma jej najstarszej nazwy z roku 1318, która brzmiała "Smelewicz". Według większości autorów piszących o historii regionu, nazwa wsi utworzona została od przydomka jej założyciela bądź też pierwszego właściciela, czyli przymiotnika "śmiały". Śmiałowice oznaczają więc "wieś, która należała do śmiałego i odważnego rycerza" [1].

Na kilkanaście lat przed wybuchem I wojny światowej, w skład dóbr szlacheckich w Śmiałowicach, wchodził pałac, leśniczówka, budynek szkoły, 8 domów i 1 budynek mieszkalny oraz 10 budynków gospodarczych. Majątek zamieszkiwało 49 osób – 23 mężczyzn i 26 kobiet (27 osób wyznania ewangelickiego, 22 osoby wyznania katolickiego). Na gruntach chłopskich stały 42 budynki mieszkalne i 55 gospodarczych. Mieszkało tutaj 249 osób – 123 mężczyzn i 126 kobiet (215 osób wyznania katolickiego, 34 osoby wyznania ewangelickiego) [2].

Latem 1914 roku chyba nikt z mieszkańców Śmiałowic nie brał na poważnie możliwości wybuchu wojny, a tym bardziej wojny o charakterze "światowym". Mobilizacja zaczęła się jednak niespodziewanie 1 sierpnia 1914 roku i przebiegała błyskawicznie. Już 2 sierpnia Niemcy wypowiedzieli wojnę Rosji i tego samego dnia Francji. Wedle list strat armii niemieckiej z lat 1914-1919 (tzw. Deutschen Verlustlisten) udział w I wojnie światowej wzięło 33 mieszkańców Śmiałowic [3]:

Artur Adelt, Josef Aster, Paul Auster, Georg Barthel, August Blischke, August Dorn, Albert Felzmann, Alwin Franke, Paul Hein, Gerhard Heinisch, Alfred Heinrich, Paul Herzig, August Hoffmann, Josef Hoffmann, Paul Jerezki, Adolf Klose, Paul Klose, Richard Kriener, Richard Kriener, Richard Kuhnert, Wilhelm Kusche, Bernhard Kusitzky, Wilhelm Kühndel, Paul Lindner, Josef Mandausch, Paul Matthes, Richard Niesler, Stepan Nißler, Heinrich Rappsilber, Schubert Karl, August Süßenbach, Heinrich Süßenbach, Josef Tamm, Wilhelm Weber

Spośród wyżej wymienionych: 14 osób zginęło w walce lub zmarło w szpitalach, 2 osoby zaginęły, 16 osób zostało rannych (w tym 6 ciężko), 1 osoba trafiła do niewoli [4], [5].

Mieszkańcy Śmiałowic brali udział w walkach na froncie zachodnim: pod Bois de Cheppy i Malancourt (1914), w Szampanii (1914-1915), pod Verdun (1915), pod Ornes – Flabas (1915), pod La Bassée i Arras (1915), pod Péronne (1915), w bitwie nad Sommą (1916), w bitwie pod Verdun (1916), pod Cambrai (1918), na linii Antwerpia – Mozela (1918); na froncie wschodnim: pod Raciążem (1915), w bitwie nad Rawką – Bzurą (1915), pod Pińskiem i Łohiczynem (1915), nad Gniłą Lipą (1915), w bitwie pod Kowlem (1916), w bitwie pod Narajówką i Złotą Lipą (1916).

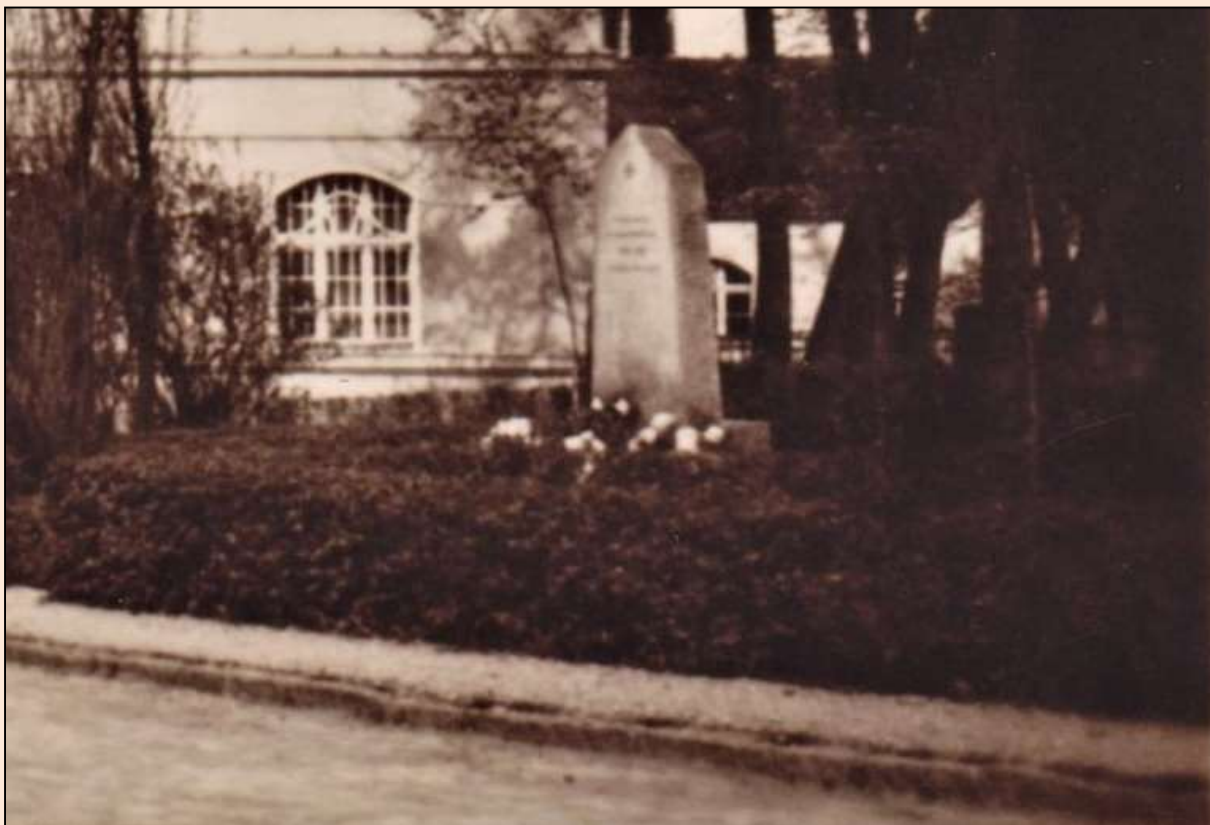
Mieszkańcy Śmiałowic pełnili służbę w następujących jednostkach armii Cesarstwa Niemiec:

- 22. Pułk Piechoty "Keith" (1. Górnośląski), 43. Pułk Piechoty "Herzog Karl von Mecklenburg-Strelitz" (6. Wschodniopruski), 156. Pułk Piechoty, 343. Pułk Piechoty
- 3., 7., 11., 21., 23., 38., 270. Rezerwowy Pułk Piechoty
- 38. Pułk Piechoty Landwehry
- 10. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka Wilhelma II (1. Śląski), 11. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka III (2. Śląski)
- 33. Pułk Fizylierów "Graf Roon" (Wschodniopruski), 36. Pułk Fizylierów "General-Feldmarschall Graf Blumenthal" (Magdeburski)
- Rezerwowy Batalion Strzelców Gwardii

Po wojnie społeczność Śmiałowic wystawiła nieopodal młyna pomnik wojenny (tzw. Kriegerdenkmal). Monument ów miał formę granitowego, czworobocznego obelisku ustawionego na niskim prostopadłościennym postumencie. Na jego frontowej płaszczyźnie widniały nazwiska poległych podczas wojny mieszkańców Śmiałowic. Pomnik ten został przewrócony w latach 40. XX w., a ostatecznie usunięty wraz z budową młynskiej wagi. Wedle relacji mieszkańców, obelisk pomnika przez okres ok. 20 lat leżał za remizą strażacką, a później w zaroślach nad brzegiem młynówki. Jego dalsze losy pozostają nieznane.

Pomnik wojenny (tzw. Kriegerdenkmal) obok młyna. Fotografia z 1934 r.
Zbiory: Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Śmiałowice

Strażnicy młyna pozują do fotografii przy postumencie usuniętego pomnika wojennego, lata 40. XX w. Zbiory: Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Śmiałowice

Marysia Korycka i Andrzejek Białas pozują do fotografii na przewróconym obelisku pomnika wojennego. Zbiory: Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Śmiałowice

Uczestnicy I wojny światowej ze Śmiałowic (niem. Schmmelwitz)

1. Artur Adelt, 33. Pułk Fizylierów "Graf Roon" (Wschodniopruski) / 4. Brygada Piechoty / 2. Dywizja Piechoty / 1. Korpus Armii / 8. Armia – zmarł w szpitalu; Verlustlisten Preußen Nr 345 z 5.10.1915, str. 9179

2. Josef Aster, starszy szeregowy, ur. 18.09.1884, ciężko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 834 z 15.05.1917, str. 18499

3. Paul Auster, 270. Rezerwowy Pułk Piechoty (4. kompania) / 82. Rezerwowa Brygada Piechoty / 82. Rezerwowa Dywizja / III. Korpus Armii – zaginiony w walkach pod Pińskiem i Łohiczynem; Verlustlisten Preußen Nr 342 z 1.10.1915, str. 9123

4. Georg Barthel, ur. 13.02., lekko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 1192 z 18.07.1918, str. 25103

5. August Blischke, 156. Pułk Piechoty – 3. Śląski (7. kompania) / 23. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 5. Armia – lekko ranny w bitwie pod Verdun; Verlustlisten Preußen Nr 518 z 1.05.1916, str. 12263

6. August Dorn, 38. Rezerwowy Pułk Piechoty (7. kompania) / 22. Rezerwowa Brygada Piechoty / 12. Rezerwowa Dywizja Piechoty / VI. Rezerwowy Korpus / 5. Armia – ciężko ranny 1.02.1915 podczas walk pozycyjnych pod Verdun; Verlustlisten Preußen Nr 148 z 12.02.1915, str. 4813

7. Albert Felzmann, 22. Pułk Piechoty "Keith" (1. Górnośląski) / 23. Brygada Piechoty / 11. Rezerwowa Dywizja / VI. Korpus Armii / 5. Armia – lekko ranny w bitwie pod Verdun; Verlustlisten Preußen Nr 530 z 15.05.1916, str. 12487

• **Albert Felzmann**, ur. 13.12., ciężko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 949 z 28.09.1917, str. 20897

• **Albert Felzmann**, rezerwista, poległy 20.07.1918, pochowany na cmentarzu Lavanite (Friedhof 14/14) we Francji, kwatera 5, grób 43; Verlustlisten Preußen Nr 1222 z 22.08.1918, str. 25766

8. Alwin Franke, 343. Pułk Piechoty (6. kompania) / 172. Brygada Piechoty / 86. Dywizja Piechoty – lekko ranny w bitwie pod Kowlem; Verlustlisten Preußen Nr 618 z 28.08.1916, str. 14411

9. Paul Hein, 10. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka Wilhelma II – 1. Śląski (11. kompania) / 21. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 4. Armia – ciężko ranny podczas walk pozycyjnych pod Verdun; Verlustlisten Preußen Nr 29 z 19.09.1914, str. 245

10. Gerhard Heinisch, starszy szeregowy, 7. Rezerwowy Pułk Piechoty (1. kompania) / 17. Rezerwowa Brygada Piechoty / 9. Rezerwowa Dywizja / V. Rezerwowy Korpus / 5. Armia – poległy; Verlustlisten Preußen Nr 516 z 28.04.1916, str. 12219

11. Alfred Heinrich, pionier, ur. 17.08.1890, zmarł od ran 18.06.1917, pochowany na cmentarzu Lens-Sallaumines we Francji, kwatera 1, grób 112; Verlustlisten Preußen Nr 897 z 30.07.1917, str. 19850

12. Paul Herzig, ur. 19.06., w niewoli; Verlustlisten Preußen Nr 1292 z 13.11.1918, str. 27668

13. August Hoffmann, ur. 23.08.1888, lekko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 861 z 17.06.1917, str. 19156

14. Josef Hoffmann, 3. Rezerwowy Pułk Piechoty (7. kompania) / 1. Rezerwowa Brygada Piechoty / 1. Rezerwowa Dywizja / I. Rezerwowy Korpus / 8. Armia – zaginiony w bitwie pod Narajówką i Żółtą Lipą; Verlustlisten Preußen Nr 653 z 7.10.1916, str. 15366

• **Josef Hoffmann**, 3. Rezerwowy Pułk Piechoty (7. kompania) / 1. Rezerwowa Brygada Piechoty / 1. Rezerwowa Dywizja / I. Rezerwowy Korpus / 8. Armia – ranny (wcześniej wymieniany jako zaginiony); Verlustlisten Preußen Nr 676 z 3.11.1916, str. 16015

15. Paul Jerezki, 11. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka III – 2. Śląski (9. kompania) / 22. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 2. Armia – poległy w walkach pod Bois de Cheppy i Malancourt, Verlustlisten Preußen Nr 64 z 30.10.1914, str. 2000

16. Adolf Klose, starszy strzelec, ur. 2.03., lekko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 1243 z 16.09.1918, str. 26299

17. Paul Klose, kapral, 11. Rezerwowy Pułk Piechoty (8. kompania) / 21. Rezerwowa Brygada Piechoty / 11. Rezerwowa Dywizja Piechoty / 6. Rezerwowy Korpus Armii / 5. Armia – poległy 2.04.1915, pochowany na cmentarzu Thiaucourt-Regniéville we Francji, kwatera 8, grób 439; Verlustlisten Preußen Nr 245 z 10.06.1915, str. 6838

18. Richard Kriener, ur. 28.10., zaginiony; Verlustlisten Preußen Nr 1120 z 23.04.1918, str. 23223

- **Richard Kriener**, ur. 28.10.1897, 36. Pułk Fizylierów "General-Feldmarschall Graf Blumenthal" – Magdeburgski / 15. Brygada Piechoty / 8. Dywizja Piechoty / IV. Korpus Armii / 1. Armia – zaginiony podczas walk na linii Antwerpia – Mozela; Verlustlisten Preußen Nr 1302 z 27.11.1918, str. 27920

- **Richard Kriener**, ur. 28.10., lekko ranny (wcześniej jako zaginiony); Verlustlisten Preußen Nr 1125 z 29.04.1918, str. 23304

19. Richard Kuhnert, Rezerwowy Batalion Strzelców Gwardii (3. kompania / 15. Rezerwowa Brygada Piechoty / 1. Rezerwowa Dywizja Gwardii – lekko ranny podczas walk pozycyjnych pod Raciążem; Verlustlisten Preußen Nr 163 z 2.03.1915, str. 5065

20. Wilhelm Kusche, ur. 16.08., zaginiony; Verlustlisten Preußen Nr 941 z 19.09.1917, str. 20700

21. Bernhard Kusitzky, ur. 5.07., lekko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 1101 z 30.03.1918, str. 23031

22. Wilhelm Kühndel, kapral, 21. Rezerwowy Pułk Piechoty (8. kompania) / 69. Rezerwowa Brygada Piechoty / 36. Rezerwowa Dywizja / I. Rezerwowy Korpus / 8. Armia – lekko ranny w bitwie nad Rawką – Bzurą; Verlustlisten Preußen Nr 140 z 3.02.1915, str. 4642

- **Wilhelm Kühndel**, kapral, ur. 10.08.1870, poległy (wcześniej jako lekko ranny i zaginiony); Verlustlisten Preußen Nr 1125 z 29.04.1918, str. 23304

23. Paul Lindner, ur. 9.12., poległy 3.08.1918, pochowany na cmentarzu w Cambrai we Francji, kwatera 1, grób 492; Verlustlisten Preußen Nr 1232 z 3.09.1918, str. 26009

24. Josef Mandausch, ur. 25.07., poległy; Verlustlisten Preußen Nr 949 z 28.09.1917, str. 20902

25. Paul Matthes, rezerwista, 10. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka Wilhelma II – 1. Śląski (11. kompania) / 21. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 4. Armia – lekko ranny podczas walk pozycyjnych pod Verdun; Verlustlisten Preußen Nr 29 z 19.09.1914, str. 243

- **Paul Mathes**, kapral, ur. 22.06., zmarł od ran 2.04.1918, pochowany na cmentarzu Vermandovillers we Francji, kwatera 4, grób 975; Verlustlisten Preußen Nr 1136 z 12.05.1918, str. 23533

- **Paul Matthes**, kapral, ur. 22.06., zmarł od ran 2.04.1918, pochowany na cmentarzu Vermandovillers we Francji, kwatera 4, grób 975; Verlustlisten Preußen Nr 1150 z 30.05.1918, str. 23915

26. Richard Niesler, 23. Rezerwowy Pułk Piechoty (7. kompania) / 22. Rezerwowa Brygada Piechoty / 12. Rezerwowa Dywizja / VI. Rezerwowy Korpus / 5. Armia – poległy w walkach pod Ornes – Flabas; Verlustlisten Preußen Nr 167 z 6.03.1915, str. 5133

27. Stepan Nißler, 11. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka III – 2. Śląski (8. kompania) / 22. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 2. Armia – ranny podczas walk pozycyjnych w Szampanii na zachód od Argonne; Verlustlisten Preußen Nr 35 z 26.09.1914, str. 484

- **Stepan Niesler**, 11. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka III – 2. Śląski (8. kompania) / 22. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 2. Armia – lekko ranny w walkach pod La Bassée i Arras; Verlustlisten Preußen Nr 273 z 13.07.1915, str. 7543

- **Stepan Niesler**, kapral, 156. Pułk Piechoty – 3. Śląski / 23. Brygada Piechoty / 11. Rezerwowa Dywizja / VI. Rezerwowy Korpus / 5. Armia – ciężko ranny w bitwie nad Sommą; Verlustlisten Preußen Nr 618 z 28.08.1916, str. 14406

28. Heinrich Rappsilber, 38. Pułk Piechoty Landwehry (2. kompania) / 21. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii – poległy w walkach pozycyjnych na zachód od Péronne; Verlustlisten Preußen Nr 390 z 27.11.1915, str. 10421

29. Schubert Karl, 10. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka Wilhelma II – 1. Śląski / 21. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 4. Armia – ciężko ranny w bitwie nad Sommą; Verlustlisten Preußen Nr 645 z 28.09.1916, str. 15126

- **Schubert Karl**, 10. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka Wilhelma II – 1. Śląski (5. kompania) / 21. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 4. Armia – zmarł w szpitalu; Verlustlisten Preußen Nr 662 z 18.10.1916, str. 15601

30. August Süßenbach, ur. 1.11., lekko ranny; Verlustlisten Sachsen Nr 539 z 24.09.1918, str. 26498

31. Heinrich Süßenbach, 11. Rezerwowy Pułk Piechoty (7. kompania) / 21. Rezerwowa Brygada Piechoty / 11. Rezerwowa Dywizja Piechoty / 6. Rezerwowy Korpus Armii / 5. Armia – ranny podczas walk pozycyjnych pod Verdun; Verlustlisten Preußen Nr 42 z 4.10.1914, str. 820

- **Heinrich Süßenbach**, 43. Pułk Piechoty "Herzog Karl von Mecklenburg-Strelitz" – 6. Wschodniopruski (III. batalion, 9. kompania) / 2. Brygada Piechoty / 1. Dywizja Piechoty / I. Korpus Armii / 8. Armia – poległy podczas walk nad Gniłą Lipą; Verlustlisten Preußen Nr 267 z 6.07.1915, str. 7415

32. Josef Tamm, starszy szeregowy, 11. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka III – 2. Śląski (3. kompania) / 22. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 2. Armia – ciężko ranny podczas walk pozycyjnych w Szampanii; Verlustlisten Preußen Nr 194 z 9.04.1915, str. 5767

• **Josef Thamm**, 11. Pułk Grenadierów im. Króla Fryderyka III (3. Kompania) – 2. Śląski / 22. Brygada Piechoty / 11. Dywizja Piechoty / VI. Korpus Armii / 2. Armia – lekko ranny w walkach pozycyjnych na zachód od Péronne; Verlustlisten Preußen Nr 361 z 23.10.1915, str. 9546

• **Josef Thamm**, starszy szeregowy, ur. 26.10.1891, ciężko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 866 z 23.06.1917, str. 19293

• **Josef Thamm**, ur. 26.10., lekko ranny, Verlustlisten Preußen Nr 1282 z 31.10.1918, str. 27367

33. Wilhelm Weber, ur. 20.03., ciężko ranny; Verlustlisten Preußen Nr 1202 z 30.07.1918, str. 25348

Przypisy:

[1] S. Nowotny, A. Dobkiewicz, Leksykon historii wsi powiatu świdnickiego (do 1945 roku), Świdnica 2018

[2] Gemeindelexikon für die Provinz Schlesien, 1898

[3] Verlustlisten Preußen Nr 29, 35, 42, 64, 140, 148, 163, 167, 194, 245, 267, 273, 342, 345, 361, 390, 516, 518, 530, 618, 645, 653, 662, 676, 834, 861, 866, 897, 941, 949, 1101, 1192, 1120, 1222, 1125, 1232, 1136, 1243, 1150, 1202, 1282, 1292, 1302; Verlustlisten Sachsen Nr 539

[4] Listy niekompletne. Brak nazwisk mieszkańców, którzy odbyli służbę podczas wojny i powrócili bez odniesienia ran

[5] Brak informacji o powrocie osób zaginionych w walce (śmierć lub niewola i powrót do domu po wojnie ?)

Opracowanie
Bogdan Mucha